

DEÁK ANTAL ANDRÁS

A DANUBIUS PANNONICO-MYSICUS MŰHELYTITKAI

Egyik neves osztrák térkép-történet-író — *nomini parco* — Johan Christoph Müllert „a nagy osztrák térképész“-nek titulálta. Azt hiszem, ilyen alapon mi legalább ekkora joggal kezdhethetnénk azzal, hogy „Luigi Ferdinando Marsigli, a nagy magyar monográfus“, hiszen a Dunát bemutató fő művében elsősorban a folyó magyarországi szakaszával foglalkozik a teljesség igényével, ami azt is jelenti, hogy az ország történelmi múltjáról, kultúrájáról, népeiről ugyancsak beszámol.

Még közelebbinek érezzük magunkhoz ezt a művet, ha szem előtt tarjuk, hogy informátorai között a későbbi Monarchia területén működő tudósokat is találunk. Minderről ő maga hallgat. Feltételeztük azonban, hogy kéziratai, levelezése elárulják, kik voltak segítői, munkatársai a nagy mű írása és elkészítése során. Ezen a nyomon elindulva szerencsém Bolognában, a Marsigli-levéltárban, hogy úgy mondjam, szenzációs leletekhez vezetett, melyek Marsigliak ma élő bolognai kutatóját, prof. Franco Farinellit legalább úgy meglepték, mint jómagamat. Amikor ugyanis a spagettis búcsúébred közben elmondtam neki, hogy mit találtam, az asztalra csapott — majd feldöntve a finom „chianti“-ját, így kiáltott fel: „Ez nem lehet igaz! És ez mind itt van nálunk?“

Az első meglepetést számomra egy szerződés okozta, melynek aláírója: Luigi Ferdinando Marsigli és Georg Christoph Eimart.

A német nyelven fogalmazott „contractus“ szövege pedig magyarul a következőképpen hangzik:

„Ma, 1702. július 21-én az alulírottak között a következő szerződés kötöttetett:

Először: Ami még a Dunáról szóló műnek a római emlékeket tartalmazó részéből hiányzik, Eimart úr a lehető legrövidebb idő alatt elkészíti.

Ennek fejében Marsigli generális úr ő excellenciájától munkadíjul és a rézlemezek költségeire

327 florénát,

továbbá azért, hogy a geográfiai kötetet szöveg nélkül elkészíti, munkadíjul és rézlemezekre

650 florénát,

a madarakról szóló kötet után és a rézlemezekre pedig

826 florénát kap.

Ez összesen: 1803 floréna“. /1/

/Aláírások: Marsigli és Eimart/

A szerződéshez csatolva Eimarttól a kifizetett összegekről kimutatást találtam, melyből jól nyomon lehet követni a vállalt feladat elvégzésének folyamatát és módját.

Eszerint Eimart 1702. júl. 21. és 1703. január 30. közötti időben négy alkalommal kapott pénzt — összesen 720 florénát —, melyből egy bizonyos Schoder (Schoeder) nevű úrnak és Joh. Chr. Müllernek 1702. szept. 4-én 30-30 florénát, okt. 16-án 60, ill. 30 florénát, 1703. jan. 30-án 60, ill. 30 florénát fizetett ki.

Eimart tehát nemcsak rajzolóként és metszőként működött közre, hanem mint „fővállalkozó” is.

Ugyanezen iratok társaságában bukkantam egy 10x15 cm-es papírdarabkán — talán Müllertől vagy Marsigliától származó — feljegyzésre, mely „azon dolgok felsorolása, amiket G. Ch. Eimartnak el kellett végeznie; valamint a rézlemezekre költött, és a munkadíjként kifizetett összegekről kimutatás”. Ebből kiderül, hogy a Marsigli által kifizetett 1803 floréna nem volt elég ahhoz, hogy a madarakról és a római emlékekről szóló köteteket befejezzék; ezek teljes elkészítéséhez még 740 florénára volt szükség.

Eimart leveleiben egyébként a metszetek elkészítésének gondjai mellett szó esik beszerzendő Dürer festményekről, szakkönyvekről, bibliográfiákról és a csillagászati helymeghatározás módszertani kérdéseiről is.

Megemlíti még — miként Trionfetti és Müller leveleiben is felbukkan az utalás —, hogy az ásványokról szóló kötet ábráit nem Nürnbergben, miként a többit, hanem Bolognában vették kézbe. /2/ Aug. Chr. Fleischmann is dolgozott a művön — őt Müller és Eimart a feliratok vésnőkeként említi meg. /3/

A nürnbergi mesterek között kiemelkedő szerepet kapott Joh. Chr. Müller. A könyv gyöngyszemeit, a térképeket vele rajzoltatta Marsigli. Ezt a munkát Müller Nürnbergben végezte. Így az a rejtély is megoldódott, hogy hol és mit csinált Müller 1702-1703-ban: „Miután Eimart úr házában kiválasztottam magamnak a helyet, ahol tanulmányaimat és munkámat kényelmesen végezhettem, és amelyben Méltóságok által valamennyi rám bízott dolgot biztonságba helyezhettem, első gondom az volt, hogy mielőbb elkészüljön egy minta a Duna szekció-térképei közül, melyről aztán Méltóságok véleményt mondhat. Kettő már kész is van.../4/

A munka első mozzanatát tehát Müller meglehetősen önállóan végezte. A kész rajzot aztán megküldte Marsiglinak, aki azokat felülvizsgálta. Erről egy 1702. okt. 11-i levélből értesülünk:

„Nemcsak a Dunát rajzoltam meg oly módon, ahogy azt Méltóságod nekem előírta — a partvonal legyen vastagabb, a parttól távolabbi terület ábrázolása pedig finomabb, végül a meder közepe maradjon fehér. A többit is megrajzoltam, így a mocsarakat, erdőket, magasparkokat, hegyeket, homokhalmokat, homokszigeteket, homokos partokat... Efféle változtatásokat hajtottam végre az én korábbi ábrázolásmódomhoz viszonyítva”. /5/

Az 1703. április 17-én írt levélből már az derül ki, hogy elkészítette az áttekintő térképet (mappa generalis-t), a vízrajzi térképet (mappa potamographica-t) és a 18 Duna-szekció-térképet is. Közli járandóságát, megjegyezvén, hogy nagyon aluldíjazza őt Marsigli: a térképek darabjéért 6 floréna járt neki, tehát összesen 120 florénát kapott. /6/

Miként a bevezetőnkben jeleztük, a Magyar Monarchia területéről is voltak informátorai Marsiglinak.

Rosnyai Dávid 1701-ben egy vaskos tanulmányban Erdély történetét írta meg Marsigli felkérésére, neki címzett bevezető ajánlással. /7/

Egy Gruber nevű soproni tudós „Status Daciae Antiquae“-t küldte Marsiglinak. /8/

Rohfrey Sámuel Gyulafehérvárról Erdély ásványkincseit ismertette. /9/

1. Valamennyi Marsigli-kéziratot és levelezést nem állt módunkban megismerni. Az elolvasott iratokból — talán az elmondottakból is — két fontos tény mégis nyilvánvaló:

Marsigli jól szervezett csoportmunkával készítette a Duna-monográfiát, és Európa legkiválóbb szakembereitől gyűjtötte be információit:

Se szeri, se száma azoknak az iratoknak, melyekben magyar vonatkozású információk bújnak meg, s melyeket Veress Endre katalógusában /10/ hiába keresünk.

Jegyzetek

1. Bologna, Bibliotheca Universitaria Marsigli Levéltár (M.Ltár) 82. Vol. II. 67. lev. 124. o.; Nürnberg 1703. ápr. 17.
2. Doppelmayer, Johann Gabriel: Historische Nachricht von den Nürnbergischen Mathematicis und Künstlern...Nürnberg, 1730.
3. M.Ltár '79. Vol. I. Nürnberg, 1701. aug. 29. Ugyanebben a témában u.o.; Müller levelei: Nürnberg, 1701. dec. 12. ill. 82. Vol. 94. lev., Nürnberg, 1702. szept.8.
4. M.Ltár Vol. II. B. 47. levél
5. U.o. Vol. II. 67. levél
6. U.o. 82. Vol. II. 67. lev. 124. o. Nürnberg, 1703. ápr. 17.
7. U.o. Vol 103. pp.390-490.
8. U.o.Vol 82., Sopron, 1702. június 24.
9. U.o. Vol 80. C.p. 70. 1701. febr. 15.
10. dr. Veress Endre: A bolognai Marsigli-iratok magyar vonatkozásai. Budapest, 1906.